

Na Verkennen komt Monitoren

In 2011 is er veel gebeurd. De Eurocrisis, de Arabische Lente, de verdere groei van de BRIC's, de London Riots, de aanslag van Anders Breivik in Noorwegen, de aardbeving in Japan en de daaropvolgende kernramp in Fukushima, de ontwikkelingen inzake het Iraanse kernwapenprogramma en de dood van Kim Jong-Il zijn slechts een greep uit de vele gebeurtenissen van het afgelopen jaar. Met als doel al deze ontwikkelingen te duiden en daarmee anticipatie in overheidsbeleid mogelijk te maken, heeft het Instituut Clingendael de Strategische Monitor 2012 opgesteld. Deze kan input leveren aan het proces van beleidsvorming op het terrein van de internationale veiligheid en stabiliteit.

De Clingendael Strategische Monitor 2012

Clingendael heeft de handschoen opgenomen met de publicatie van de pilot voor de jaarlijks te verschijnen Clingendael Strategische Monitor en stelt zich de volgende vraag: *Wat zijn in het afgelopen jaar de belangrijkste ontwikkelingen met betrekking tot de internationale veiligheid en stabiliteit geweest en hoe en in welke richting tekenen zich trends afgedurende de komende vijf à tien jaar?*

De Monitor beantwoordt deze vraag op basis van de omgevingsanalyse uit het interdepartementale project 'Verkenningen: houvast voor de krijgsmacht van de toekomst' uit 2010. Gekeken wordt naar de ontwikkeling van drijvende krachten (in hoge mate autonome, externe ontwikkelingen die van invloed zijn op het Koninkrijk en de krijgsmacht) en de actoren (landen, organisaties, individuen en groepen die activiteiten uitvoeren die van invloed zijn op de veiligheidssituatie) uit deze omgevingsanalyse.

Daarbij zijn telkens de volgende vijf dingen in kaart gebracht:

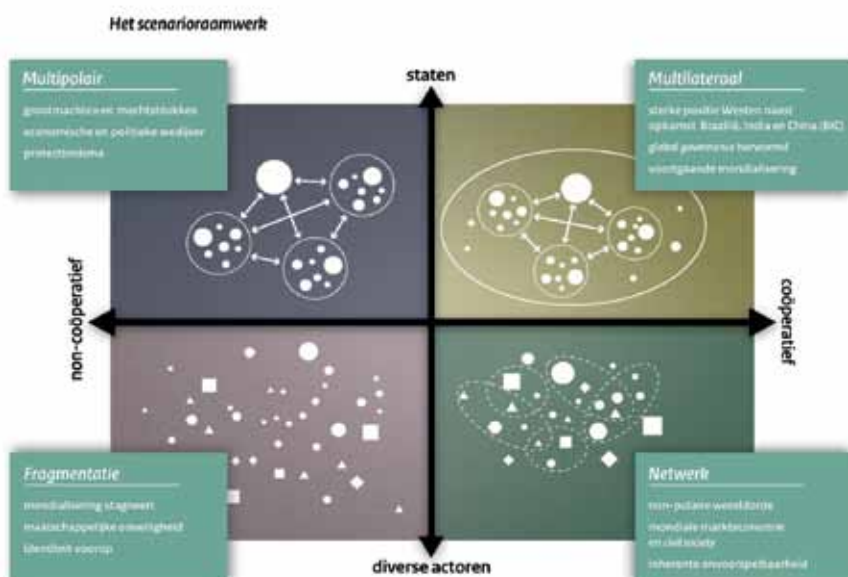
- 1) gebeurtenissen en trends in het afgelopen jaar;
- 2) waarschijnlijkheden en onzekerheden in de komende vijf tot tien jaar;
- 3) strategische schokken;
- 4) winnaars, verliezers en de gevolgen van winst/verlies voor instabiliteit en onveiligheid in de wereld;
- 5) implicaties voor de Nederlandse krijgsmacht.

De Monitor 2012 besluit met algemene conclusies over de bevindingen uit de analyses van de drijvende krachten en actoren. Gebeurtenissen en ontwikkelingen worden bij elkaar gebracht en er worden generaliserende uitspraken gedaan over de richting waarin de wereld zich de komende jaren mogelijk zou kunnen bewegen, alsmede over de gevolgen hiervan voor het Nederlands veiligheidsbeleid en de Nederlandse krijgsmacht.

Drie voornaamste conclusies

De drie voornaamste conclusies van het rapport met de ondertitel 'Continuïteit en onzekerheid in een veranderende wereld' zijn genomen op basis van het scenario assenkruis uit de Verkenningen.

Ten eerste, op basis van de scenarioanalyse bevindt de wereld zich in het Multilaterale kwadrant van het assenkruis dat in de Verkenningen is ontwikkeld. Coöperatie heeft (nog) de overhand, terwijl het internationale systeem overwegend statelijk van karakter blijft. In de complexiteit aan ontwikkelingen binnen het internationale systeem zijn twee overkoepelende trends te ontwaren: binnen het internationale systeem verloopt de samenwerking tussen staten stroever; en binnen het internationale systeem neemt het aantal niet-staatelijke actoren toe en groeit hun rol. Hierdoor is het waarschijnlijk dat in de komende vijf tot tien jaar het internationale systeem zich zal bewegen naar het Multipolaire kwadrant, voornamelijk statelijk, en non-coöperatie heeft de overhand.

Ten tweede, het internationale systeem heeft zich naar een onzekerder situatie bewogen. Deze conclusie is gebaseerd op drie lijnen in de analyse:

- afgezet tegen het assenkruis van de Verkenningen heeft het afgelopen jaar volgens de scenarioanalyse in de Monitor een beweging van de drijvende krachten en actoren naar het nulpunt van het assenkruis plaatsgevonden. Hoe dichter dit nulpunt wordt benaderd, des te onzekerder en diffuser de toestand van het internationale systeem is. De wereld krijgt steeds meer trekken van alle vier kwadranten;
- in vergelijking met de Verkenningen is het gewicht van de in de Monitor waargenomen onzekerheden relatief toegenomen ten opzichte van de waarschijnlijkheden. Met andere woorden, ook de actor- en factoranalyses in de Monitor laten meer onzekerheid zien;
- vele van de in de Verkenningen gesignaleerde schokken, maar ook van de nieuwe in de Monitor waargenomen aanvullende schokken, zijn volgens de analyses waarschijnlijker geworden. De gevolgen van deze schokken zijn doorgaans van te voren niet te overzien. De kans dat het internationale systeem in de komende vijf tot tien jaar drastisch wordt opgeschud, en daarmee nog onzekerder wordt, lijkt te groeien.

Ten derde, hoewel in het afgelopen jaar het internationale systeem niet werkelijk onveiliger is geworden, is de onzekerheid, en daarmee het risico van onveiligheid, toegenomen. Bovendien is in veel gevallen deze onzekerheid verschoven van de vraag 'wordt de wereld veiliger of onveiliger?', naar 'blijft het huidige veiligheidsniveau gehandhaafd of wordt de wereld onveiliger?'

Waarschijnlijkheden en onzekerheden

Het is de vraag wat 'waarschijnlijk' en wat 'onzeker' is met betrekking tot de toekomst. Een vergelijking van de in de Monitor onderkende waarschijnlijkheden en onzekerheden met die uit de Verkenningen levert de volgende resultaten op.

In zowel de Monitor als de Verkenningen waarschijnlijk: een minder dominante positie van het Westen; de voortdurende instabiliteit in de 'gordel' die van Latijns-Amerika via Afrika en het Midden-Oosten naar Zuid- en Centraal-Azië loopt; een dynamisch conflictspectrum; technologi-

sche ontwikkelingen; en groeiende druk op de 'openbare ruimten' van de wereld.

In beide onzeker: verloopt de opkomst van nieuwe grootmachten vreedzaam? wat is de toekomst van global governance? komen er meer conflicten door de groeiende schaarste aan natuurlijke hulpbronnen? wat zijn de gevolgen van klimaatverandering voor de nationale en internationale veiligheid? hoe ver gaat de polarisatie in de Nederlandse samenleving? en welke betekenis heeft de financieel-economische crisis voor de nationale en de internationale veiligheid?

Van onzeker naar waarschijnlijk: de mondialisering schrijdt voort; het non-proliferatieregime staat onder druk; en de invloed van niet-staatelijke actoren neemt toe.

Nieuwe waarschijnlijkheden (d.w.z. niet in Verkenningen, wel in Monitor): er is sprake van Politikverdrossenheit; de economie zal voorlopig nog in onrustig vaarwater verkeren, maar komt er uiteindelijk weer bovenop; klimaatverandering zet door; de energiemarkt is gespannen en Nederlandse belangen staan binnen de EU onder druk; de status quo inzake Noord-Korea duurt voort; terrorisme is een blijvend probleem; de krijgsmacht staat onder druk; en de Caribische regio blijft afhankelijk van andere, met name westerse actoren.

Nieuwe onzekerheden (d.w.z. niet in Verkenningen, wel in Monitor): in welke richting zullen de normen in het internationale systeem zich ontwikkelen? wat zijn de gevolgen van de Arabische Lente? in welke richting ontwikkelen Afghanistan en Pakistan zich? zullen de internationale inspanningen om zeeroverij tegen te gaan, slagen? hoe ontwikkelt de situatie rond Iran zich verder? hoe stabiel blijft Noord-Korea? hoe zal de energiemarkt zich verder ontwikkelen? zijn de veiligheidsvraagstukken die voortkomen uit technologische ontwikkeling in de hand te houden?

In de Monitor niet waargenomen waarschijnlijkheden uit de Verkenningen: Groeiende migratiedruk op – de grenzen van – de Europese Unie; de kracht van percepties; groeiend strategisch belang voor Europa van het gebied rondom de Indische Oceaan.

Niet waargenomen onzekerheid: hoe ontwikkelt Rusland zich? – de Monitor constateert namelijk dat het onwaarschijnlijk is dat Rusland terugkeert als een volwaardige pool in het internationale systeem.

De Monitor 2012 is gratis te downloaden van www.clingendael.nl of te bestellen voor 35 euro via StrategischeMonitor@clingendael.nl. Voor vragen, commentaar en opmerkingen kunt u ook terecht via dit e-mailadres.